

Aleksandra Sanja Lazarević

SIMPOZIJ O ISTOČNOAZIJSKOJ UMJETNOSTI U ZAPADNOM
BERLINU

U studenom 1970. g. boravila sam u Saveznoj Republici Njemačkoj kao gost Inter-Nationesa i kao član internacionalne muzejske delegacije, koja je prisustvovala svečanom otvorenju Muzeja za istočnoazijsku umjetnost u Zapadnom Berlinu. Tih dana održavao se u Zapadnom Berlinu simpozij o istočnoazijskoj umjetnosti, na kojem su sudjelovali najpoznatiji njemački i svjetski sinolozi.

Teme prvog dana simpozija bile su posvećene kineskoj umjetnosti, dok su se teme drugog dana bavile pretežno japanskom problematikom. Za ilustraciju donosim izbor tema s tog simpozija:

- "Kineska željezna plastika"
- "Prilog razvoju likovne umjetnosti, napose slikarstva i drvorezbarstva u Narodnoj Republici Kini"
- "Nô- kostim iz razdoblja Edo"
- "Japansko slikarstvo 19. st. u svijetlu zapadnjačkog utjecaja".

Diskusijama u toku simpozija rukovodio je prof. dr Dietrich Seckel s Univerziteta u Heidelbergu.

U toku tog putovanja obišla sam uz Zapadni Berlin i Istočni Berlin, te gradove Bremen, Hamburg, Bonn, Bad-Godesberg, Köln, Düsseldorf i München. Pokušam li nabrojenim gradovima priložiti spisak muzeja, dvoraca i rezidencija koje sam obišla, ponovit ću pred sobom i obnoviti za sebe jedan izuzetno dragocjeni inventar kulturnih vrijednosti¹ neponovljiv doživljaj susreta sa suštinom tih kulturnih vrijednosti. U Zapadnom Berlinu obišla sam Muzej izvanevropskih kultura u Dahlemu, dio Državnog muzeja pruskog kulturnog posjeda, koji po mojoj intimnoj valorizaciji (koja dobrim dijelom zavisi od mojih specijalističkih sklonosti) ide

u red onih muzejskih organizama koji su svoje muzeološke zadatke riješili s punim uspjehom. Kažimo prije svega koja kulturna i etnološka područja prezentira muzej u Dahlemu:

A.

Odjel američke arheologije prikazuje kulture "Mesoamerike", što u amerikanistici podrazumijeva proučavanje srodnih kultura Meksika, Guatemale, Hondurasa, Nikaragve, San Salvadora i dr. sa stanovišta arheološkog i etnološkog. Monumentalna kamena plastika Guatemale slobodno je postavljena u prostoru, dok je sitna plastika izložena u vitrinama, a dimenzionirani fotosi meksičke sakralne arhitekture, smješteni na zidovima, upotpunjuju prikaz i zaokružuju sliku mesoameričkog kulturnopovijesnog i etnološkog fenomena.

B.

Odjel jugoistočne Azije daje presjek najznačajnijih kultura što su se u toku mnogih stoljeća javljale, ukrštavale, sjedinjavale i osamostaljivale na tim vječno nemirnim i nepokorenim prostorima.

U mozaiku indonezijske kulture kao da se napose izdvajaju otok Java i otočić Bali, čije se stvaralačke manifestacije kreću u području teatra, muzike i plesa. U doba feudalne kulture nastalo je kazalište sjena Wayang Kulit sa stotinama lutaka, stotinama lakona (dramskih tekstova) i s muzikom gamelana kojeg prati polifonijski orkestar s više od desetak vrsta instrumenata. Kazalište sjena ipak ne ostaje samo javanska specifičnost. Susrećemo ga u Indiji i Thailandu, dok su marionete omiljele u Burmi, a teatarske maske javljaju se na gotovo cijelom području jugoistočne Azije.

Javanske su tekovine batik i kris. Batik je "pisanje" ili štampanje uzorka na tkaninu, a kris je bodež izuzetnog oblika i značenja, i uz njege su vezane brojne priče i legende. Posjedovati dobar, pravi kris, osigurava čovjeku ugled, sjaj i moć. Zbog toga je kris i simbol vlasti i bitan atribut vladara. Vjera u moć krisa i danas je živa na Javi i Baliu.

Uz javanski batik i zlatovez na svili sa Sumatre nalazimo i indijsku

i neki gotovo letargički mir koji i sključuje svaku pretrpanost. Stoga je na izložbi zastupljeno samo 500 komada. Izložba djeluje harmonično, bez buke i bez pompe.

Arhitekt Bornemann invenciozno je riješio nekoliko problema. Svjetlosni raster postavio je u podu i na vrhu vitrina, čime je izbjegao sjene. Maske je izložio pomoću magneta, čime je eliminirao vješanje ili koji drugi manje više vidljiv način prezentiranja.

Ovim završavam informaciju o berlinskim muzejima, točnije o samo jednoj grupi muzeja prema kojoj me je upravila i osobna i profesionalna sklonost.

Pridržavajući se itinerera krenuli smo prema slobodnim hanzeatskim gradovima Bremenu i Hamburgu. Bremen leži na rijeci Weser i poslije Hamburga druga je najveća luka Zapadne Njemačke. Od 13 st. pripada Hanzi, a g. 1915. priznat mu je status slobodnog grada i otada postaje član Njemačkog saveza. Za vrijeme II svjetskog rata jako strada od bombardiranja.

Poludnevni boravak u Bremenu čvrsto se ograničio na razgledavanje Prekomorskog muzeja koji raspolaže s bogatom gradjom nekadašnjih njemačkih prekomorskih posjeda. Zbirke Afrike, Australije, Oceanije, Azije, Amerike i starog Egipta bezuvjetno su značajne i bogate.

Svjesna značenja i odraza svakog kri tičkog suda s pravom bih primijetila da je bremenski muzej, kao muzeološko ostvarenje, nesuvremen i znatno zaostaje za zapadnonjemačkim prosjekom. Diorame i romantički ambijenti kao da su se zaustavili na stupnju muzejske prezentacije prvih decenija našeg stoljeća. Beduinski šator na pijeskom posutom podu, s devom u prirodnoj veličini ispunjenom na način zoološkog preparata i veristički maneken beduinske žene isto je tako nesuvremen kao o polukupolasta pigmejska koliba s figurama Pigmejaca u prirodnoj veličini (za njihova mjerila). A što da se kaže o kolibi s otoka Samoa i o "prelijepoj" goloj Samoanki koja iz svog pseudoidiličnog svijeta djeluje danas kao dvostruka poruga: jer ni svijet Južnog mora ni ovaj koji nas okružuje ne iskazu-

ju se svojom suštinom kao idila života, odnosno njegova deformacija.

Istoga dana krenuli smo prema Hamburgu, slobodnom hanzeatskom gradu na rijeci Labi i najvećoj luci Zapadne Njemačke. Od 13 st. Hamburg je član Hanze, a 1815. postaje član Njemačkog saveza. Za vrijeme II svjetskog rata kao i Bremen teško strada od bombardiranja. Po programu u Hamburgu smo posjetili dva muzeja: Muzej za etnologiju i prethistoriju i Muzej za umjetnost i obrt s vrijednim zbirka kulture i umjetnost Dalekog istoka. Prvi muzej odgovarajućom interpretacijom muzejske gradje usuglašava tu istu gradju svom teoretsko-etnološkom konceptu. Na mjestu je da se upitamo koji je to koncept i što hoće da nam kaže? Sumarno i sažet o ovaj koncept glasi: "istraživanja i poredbene radove o životu tzv. 'prirodnih' ili 'bepismenih naroda'" treba jednom sagledati s univerzalnog povijesnog stanovišta - u zajednici s etnografijom i prethistorijom - da bi se ispitali temelji naših današnjih visokih kultura i tako doprinijelo razvoju kulture u cjelini. Dužnost je etnologije da istražuje, a ne da valorizira. Da uspoređuje kulture u medjusobnoj zavisnosti kako bi ih jasnije sagledala kao pojedinačne vrijednosti. Etnologija napokon pridonosi uklanjanju predrasuda prema kulturama koje nisu naše, odnosno koje se od naših razlikuju."

Hamburški Muzej za etnologiju i prethistoriju sadrži ove odjele:

1. odjel: Prethistorija;
2. odjel: Euro-Azija sa sekcijama Sjeverna i centralna Azija, Evropa i sjeverna Afrika;
3. odjel: Afrika;
4. odjel: Indo-Oceania sa sekcijama: Indonezija, Kulture Južnog mora i Australija;
5. odjel: Južna i istočna Azija;
6. odjel: Amerika.

Naredni dani bili su posvećeni muzejima Kölna koji je, uz Berlin, značajno središte proučavanja istočnoazijskog kulturnog i umjetničkog fenomena. Dragocjene zbirke muzeja u Kölnu sadrže umjetničko blago Kine, Japana, Taiwana i Koreje. Divne kakemone izradjene na papiru od

i neki gotovo letargički mir koji i sključuje svaku pretrpanost. Stoga je na izložbi zastupljeno samo 500 komada. Izložba djeluje harmonično, bez buke i bez pompe.

Arhitekt Bornemann i invenciozno je riješio nekoliko problema. Svjetlosni raster postavio je u podu i na vrhu vitrina, čime je izbjegao sjene. Maske je izložio pomoću magneta, čime je eliminirao vješanje ili koji drugi manje više vidljiv način prezentiranja.

Ovim završavam informaciju o berlinskim muzejima, točnije o samo jednoj grupi muzeja prema kojoj me je upravila i osobna i profesionalna sklonost.

Pridržavajući se itinerera krenuli smo prema slobodnim hanzeatskim gradovima Bremenu i Hamburgu. Bremen leži na rijeci Weser i poslije Hamburga druga je najveća luka Zapadne Njemačke. Od 13 st. pripada Hanzi, a g. 1915. priznat mu je status slobodnog grada i otada postaje član Njemačkog saveza. Za vrijeme II svjetskog rata jako strada od bombardiranja.

Poludnevni boravak u Bremenu čvrsto se ograničio na razgledavanje Prekomorskog muzeja koji raspolaže s bogatom gradjom nekadašnjih njemačkih prekomorskih posjeda. Zbirke Afrike, Australije, Oceanije, Azije, Amerike i starog Egipta bezuvjetno su značajne i bogate.

Svjesna značenja i odraza svakog kri tičkog suda s pravom bih primijetila da je bremenski muzej, kao muzeološko ostvarenje, nesuvremen i znatno zaostaje za zapadnonjemačkim prosjekom. Diorame i romantički ambijenti kao da su se zaustavili na stupnju muzejske prezentacije prvih decenija našeg stoljeća. Beduinski šator na pijeskom posutom podu, s devom u prirodnoj veličini ispunjenom na način zoološkog preparata i veristički maneken beduinske žene isto je tako nesuvremen kao o polukupolasta pigmejska koliba s figurama Pigmejaca u prirodnoj veličini (za njihova mjerila). A što da se kaže o kolibi s otoka Samoa i o "prelijepoj" goloj Samoanki koja iz svog pseudoidiličnog svijeta djeluje danas kao dvostruka poruga: jer ni svijet Južnog mora ni ovaj koji nas okružuje ne iskazu-

ju se svojom suštinom kao idila života, odnosno njegova deformacija.

Istoga dana krenuli smo prema Hamburgu, slobodnom hanzeatskom gradu na rijeci Labi i najvećoj luci Zapadne Njemačke. Od 13. st. Hamburg je član Hanze, a 1815. postaje član Njemačkog saveza. Za vrijeme II svjetskog rata kao i Bremen teško strada od bombardiranja. Po programu u Hamburgu smo posjetili dva muzeja: Muzej za etnologiju i prethistoriju i Muzej za umjetnost i obrt s vrijednim zbirka kulture i umjetnosti Dalekog istoka. Prvi muzej odgovarajućom interpretacijom muzejske gradje usuglašava tu istu gradju svom teoretsko-etnološkom konceptu. Na mjestu je da se upitamo koji je to koncept i što hoće da nam kaže? Sumarno i sažeto ovaj koncept glasi: "istraživanja i poredbene radove o životu tzv. 'prirodnih' ili 'bespismenih naroda'" treba jednom sagledati s univerzalnog povijesnog staništa - u zajednici s etnografijom i prethistorijom - da bi se ispitali temelji naših današnjih visokih kultura i tako doprinijelo razvoju kulture u cjelini. Dužnost je etnologije da istražuje, a ne da valorizira. Da uspoređuje kulture u međusobnoj zavisnosti kako bi ih jasnije sagledala kao pojedinačne vrijednosti. Etnologija napokon pridonosi uklanjanju predrasuda prema kulturama koje nisu naše, odnosno koje se od naših razlikuju."

Hamburški Muzej za etnologiju i prethistoriju sadrži ove odjele:

1. odjel: Prethistorija;
2. odjel: Euro-Azija sa sekcijama Sjeverna i centralna Azija, Evropa i sjeverna Afrika;
3. odjel: Afrika;
4. odjel: Indo-Oceanijska sa sekcijama: Indonezija, Kulture Južnog mora i Australija;
5. odjel: Južna i istočna Azija;
6. odjel: Amerika.

Naredni dani bili su posvećeni muzejima Kölna koji je, uz Berlin, značajno središte proučavanja istočnoazijskog kulturnog i umjetničkog fenomena. Dragocjene zbirke muzeja u Kölnu sadrže umjetničko blago Kine, Japana, Taiwana i Koreje. Divne kakemone izradjene na papiru od

rižine služi potječu iz Kine. Slike izvezene svilenim koncem na svili i predmeti od laka svojstveni su umjetnosti Zemlje izlazećeg sunca. Tu je napokon i čitav jedan čudesni svijet predmeta primijenjene umjetnosti od kojih neki s jasnom i nama shvatljivom funkcijom, a neki kao da stoje s onu stranu našeg poimanja.

Još jedan muzej u Kölnu zaokupio je svu moju pažnju - Rautenstrauch - Joest Museum s veoma suvremeno izloženom gradjom izvanevropskih kultura. Teško bi bilo sada i na ovom mjestu izvršiti bilo kakvu valorizaciju, ali čini mi se da je gradja s područja Crne Afrike nenadmašiva. U jednakom omjeru zastupljene su zemlje zapadne Afrike i one koje ubrajamo u područje centralne Afrike. Jednako tako prisutna su djela tzv. "dvorske umjetnosti" na tlu Afrike (nekadašnje kraljevstvo Benin u Nigeriji, Bamoun u Kamerunu, Abomey u Dahomeju te djela iščezlih kongoanskih kraljevstava Ba-Kuba, Ba-Luba i Ba-Kongo). Uz spomenuta djela afričkog trezora svježe, krepko i spontano doimlju se plastička ostvarenja afričkog puka. Ta skulptura lišena dvorskih normi i konvencija, sva u službi života, u osvajanju tog života, možda stvarana u strahu pred nepoznatim, postaje i ostaje snažan dokument stvaralačkog potencijala bezimenog afričkog umjetnika.

Hetjens Museum u Düsseldorfu tip je specijaliziranog muzeja s keramičkom gradjom koju izlaže sustavno i pregledno. Proizvodi od zemlje oblikovani rukom, pa potom ručnim i nožnim kolom, prvorazredni su dokumenti u traganju za iščezlim civilizacijama i u nastojanju da te civilizacije pouzdano kronologiziramo. Hetjens muzej prati kontinuitet ove pojave od prvih početaka do suvremeno oblikovanih djela što pretežno zadiru u di zajn. Posljednja dva dana proveli smo u Münchenu, glavnom gradu Bavarske. Prvog dana uputili smo se u Bavarski etnografski muzej, gdje nas je dočekaio direktor dr Andreas Lommel, autor brojnih publikacija s područja etnološke znanosti. Upravo tih dana u muzeju se pripremao a izložba istočnoazijske umjetnosti. Ta izložba kao da je bila u suzvučju s novootvorenim muzejom u Zapadnom Berlinu. Münchenski

Etnografski muzej prezentacijom materijala znatno se razlikuje od ostalih muzeja ovog smjera. Izostale su legende i tumačenja. Ostala je gradnja u svoj svojoj likovnoj i optičkoj autentičnosti. Ovaj stav obrazložio je dr. Lommel sažeto: "Ja pokazujem, a ne poučavam". Drugog dana posjetili smo Pinakoteku, jednu od najdragocjenijih galerija starih majstora uopće. München, nekada sjedište bavarskih knezova, pun je baroknih reminiscencija. Ova južnonjemačka varijanta baroka kao da se inspirirala na talijanskom graditeljstvu. Možda su bavarski knezovi gajili ambiciju da od svog grada stvore novu Atenu.

Od rezidencija u Münchenu ne mogu mimoći dvorac Nymphenburg, ljetnu rezidenciju bavarskih knezova. Neku gotovo nestvarnu tišinu osjećate u tom dvorcu. U mirnom zelenilu parka. U neuzdrhtaloj površini jezera. Bio je magleni jesenji dan kad smo se uputili u Nymphenburg. Ljetna rezidencija bila je nestvarna u jesenjem podneblju. I u sadašnjem trenutku povijesnog trajanja. U prostoru nadživila je i povijesni trenutak i irealnost podneblja. Iz čežnje za vječitim postala je spomenik.

Stigla sam na kraj jednog nesvakidašnjeg putovanja. Impresije koje nosim nisu samo moje. Gotovo identične dijele i svi sudionici ovog sastanka. U internacionalnoj muzejskoj delegaciji bilo je 28 delegata iz gotovo svih zemalja Evrope, Kanade i Sjedinjenih Američkih Država. Pet delegata došlo je iz Azije: Japana, Taiwana, Koreje i Indonezije. Dva kineska delegata rade u muzejima Holandije kao stručnjaci za umjetnost Dalekog istoka.

U ovom času ponovnog doživljavanja moram izraziti svoje divljenje atmosferi koja je među nama postojala. Bila je u duhu onih vrijednosti za koje se u konačnici zalažu znanost, umjetnost i kultura. Za ovako ostvarene trenutke zasluga ide prije svega domaćinima, kojima na ovom mjestu izražavam srdačnu zahvalnost.

Ostasiatische Kunst in Berlin

(Zusammenfassung)

Der Autor des Textes berichtet von einer Fahrt durch die Bundesrepublik Deutschland, die er als Gast von INTER NATIONES und als Mitglied einer internationalen Museumdelegation vom 18. XI. - 28. XI. 1970. besucht hat. In dieser Zeit wohnte er einem internationalen Symposium von Sinologen und der Eröffnung des "Museums für Ostasiatische Kunst" in Westberlin bei.

Dem Itinerär folgend führt uns der Autor von Stadt zu Stadt, von Museum zu Museum und geht dabei auf Begegnungen mit Kollegen, aber auch auf kulturelle Veranstaltungen des ausgezeichnet arrangierten und organisierten Programmes ein.

Zum Schluss hebt der Autor hervor, dass der Besuch nicht nur aus dem Blickwinkel der engeren Spezialisierung wertvoll gewesen sei, sondern auch wegen der Möglichkeit, sich über den Stand der Museologie in der BRD zu informieren, die - nach Meinung des Autors - zu den führenden auf der Welt gehört.

